

Foråret 1944

Krigen skærpes det danske folk gør oprør

De allierede bombede Tyskland dag og nat. Formålet har været diskuteret, og om berettigelsen for bombardementer af en civilbefolkning er meningene mere end delte.

1. Et af formålene var naturligvis at smadre tysk rustningsindustri. Det gjorde man ved at smadre fabrikker og de tilhørende arbejderkvarterer.

2. Helt udelukke kan man ikke, at der skjult har været et hævnmotiv, et ønske om at sige tak for sidst, da Luftwaffe terrorbombede de engelske byer.

3. Kunne man knække den menige tyskers kampmoral, ville hjemmefronten smuldre. Trods et Tyskland i ruiner lykkedes dette ikke. Tyskerne var tro mod fædreland og der Führer til det sidste. Selvfølgelig var soldaterne ved fronterne bekymrede for deres kære, det vidner deres mange breve om.

4. Russerne pressede igen og igen deres allierede for at få oprettet en Anden Front. Dette var tyskerne selvfølgelig vidende om og lod derfor Atlanterhavsvolden bygge. Denne bestod af enorme fæstningsværker og gik fra det nordlige Norge til det sydlige Frankrig. Hvis du tager til den jyske Vesterhavskyst kan du se nogle af disse fæstningsværker, som bl.a. bestod i, at meget store minefeller blev lagt ud.

Først i 2006 var de danske strande ryddet for miner og sikre at færdes på. Karakteristisk for Anden Verdenskrig er, at civilbefolkninger af alle krigsførende parter blev inddraget i krigen og derfor blev civile påført langt større tab end de regulære hærstyrker.

Tyskerne var på tilbagetog på alle fronter. Et mere eller mindre ødelagt transportsystem, den efterhånden katastrofale mangel på fødevarer og råstoffer til industrien (især brændstof), samt den voksende modstand i alle de besatte lande gjorde tyskerne desperate og bevirkede, at deres fremfærd blev endnu mere hensynsløs og grusom.

I de følgende afsnit bestræber jeg mig på at vise disse sammenhænge, naturløve - om man vil, og vise at:

Vold avler vold

Tryk – undertrykkelse skaber modtryk – modstand.

Tysk nazistisk terror

Modstandens pris – øje for øje

Sabotagen blev af nazisterne besvaret med gegendterror i form af Schalburtager mod danske kulturværdier.

Likvideringer blev besvaret med henrettelser – clearingmord – gadenedskydninger. Formålet var at forvirre danskerne, pådutte dem, at terroren blev udført af modstandsbevægelsen – kue danskerne – og ud fra den nazistiske voldsideologi skabe angst og frygt.

1944; 08.01; «Meddelelse fra censuren til bladredaktionerne. Begivenhederne i Vedersø og Slagelse skal bringes med samme udstyr og placering.» Her var tale om clearingmordet på Kaj Munk og modstandsbevægelsens likvidering af fiskehandler Pedersen i Slagelse.

Den tyske krigsmagts terrormetoder i Danmark omtales med eksempler og med redegørelse for begreber som krigsretstilstand – undtagelsestilstand – udgangsforbud og spærretid, ligeledes foranstaltninger foretaget af den tyske krigsmagt – med enkeltstående eksempler med Wehrmacht – Kriegsmarine-angehöriger – SS – enheder og dertil knyttede terrorgruppers opgaver og indsats

Bøder

er allerede omtalt steder.

København Kommunes befolkning idømtes flere bøder, eksempelvis 5 mill. kr. for attentatet mod værtshuset Mokka.

Mord – ødelæggelse af byer.

Mord på byers beboere. De pårørende sendtes derefter i dødslejre.

Som eksempler kan nævnes:

Lidice og Oreadour sur Glane.

Henrettelse af hver fjerde – femte – eller tiende af en landsbys befolkning foregik gerne ved hængning på byens torv, medens de pårørende blev tvunget til at se på. Eksempler findes fra Norge og alle de besatte lande. Danmark dog undtaget.

En tysk militærenhed var blevet angrebet af franske modstandsstyrker. En SS enhed blev beordret til at udføre gegenterror. SSerne tog fejl af vejene og havnede i landsbyen Oreadour sur Glane. Her samlede de alle mænd fra drenge til oldinge og skød dem ned på byens torv. Kvinderne blev jaget ind i byens kirke – et maskingevær fejede dem ned, hvorefter SS smed bensin ind gennem vinduerne og satte ild til. En overlevede. Byen blev derefter sprængt i luften. Den ansvarshavende officer blev efter krigen stillet for en domstol i DDR, dømt til døden og henrettet ved halshugning.

Den danske betjent, stikkeren Sustmann – Mendt blev likvideret i en linje 16 på Nørrebro. 11 fanger fik som gengæld nakkeskuddet. Flertallet af disse var Holger Danske og BOPAsabotører. En kilde oplyser, at nedskydningen foregik i Shellhusets kælder.

Dette modsiges af følgende ordveksling ved retssagen mod Hipochefen efter krigen. Denne påstod, at han af menneskekærlige grunde havde hentet BOPAsabotøren Martin, Evald Jensen ned fra ladet af lastbilen, som skulle køre af sted med fangerne for at skåne denne. Martin svarede: «Det er jo løgn, du hentede mig kun ned, fordi du troede, at du kunne tæve noget ud af mig.»

Mindestenen kan du finde i Rorup ved landevejen fra Roskilde mod Osted.

Flere fanger blev skudt og derefter smidt ud på gader og stræder, hvorefter man i aviserne kunne læse:

Skudt under flugtforsøg.

Clearingmord

Mord på fanger – gidsler.

11 danske fanger blev skudt ved Osted. Mordene skabte frygt, angst og vrede på en sådan måde, at den danske befolkning gjorde oprør med de mange spontane Folkestrejker, der fejede ud over landet.

Gadenedskydninger

På steder hvor f. eks. en likvidering havde fundet sted blev tilfældige danskere skudt ned. I krigens sidste måneder blev disse gadenedskydninger overvejende foretaget af danskere i Hipokorpsset.

Hipo er en forkortelse af Hilfspolizei, som tyskerne indsatte som erstatning for det internerede danske politi.

Medlemmerne var overvejende rekrutteret fra resterne af Frikorps Danmark og det senere Schalburgkorps.

Terrorsprængninger

i Danmark benævnt Schalburgtage var sprængning af kulturværdier og persontog med passagerer. Formålet var at mistænkeliggøre modstandsbevægelsen, da disse sprængninger skulle forveksles med sabotage. Ved sprængningerne tog terroristerne intet hensyn til civile, danske borgere, derfor de mange dræbte og lemlæstede.

Gidseltagning med trussel om henrettelse.

Eksempel:

500 danske kulturpersonligheder blev arresteret den **29. august 1943**, interneret på Alsgades Skole og senere i Horserød Lejren og først løsladt, da augustoprøret var overstået.

Einsatzgruppen: Særlige enheder indenfor SS

Deres funktion var en del af Endlösung eller Vernichtungs planen, der betød forsøg på udslættelse af Europas undermennesker.

Disse Einsatzgrupper myrdede tusinder. I begyndelsen brugtes busser, hvor ofrene blev gasset, senere myrdede man ved skydning og til slut ved hængning i bundter. (Det var billigere, støjede ikke og sparede på brændstof og patroner).

Dette foregik i næsten alle de besatte lande, men dog med størst bestialitet i Ostgebiet, Sovjet, Tjekkoslaviet, Polen og Jugoslavien.

Kommissærordren

1944; 4. juli: Fra Førerhovedkvarteret forbyder Hitler al krigsretsfølgelse i alle besatte områder. Tyske stridskræfter skal skyde alle på stedet, hvis de antages at skade den tyske krigsmagt.

Kommissærordren gjaldt også i Danmark. Denne ordre skabte en indbyrdes uenighed blandt de ledende tyske instanser i Danmark.

Best og de øverste chefer i Danmark var imod Førerordren, ikke af menneskekærlige, etiske eller moralske grunde, men fordi, de havde mere effektive midler i baghånden og i øvrigt frygtede, at terror kunne forstærke modstanden og nedsætte danskernes produktion og eksport til Tyskland væsentligt.

1944; 12. 05: Fra officiel tysk side meddeles

«Følgende er blevet dømt efter krigslovene for begunstiging af fjenden. (Her fulgte navne på 9 danskere og dommene)

Det afhænger alene af, hvorledes de illegale elementer og de for den offentlige orden og sikkerhed ansvarlige institutioner i den kommende tid forholder sig, om dødsdommene skal fuldbyrdes, eller om forholdene gør det muligt at benåde de dødsdømte.»

Kommentar

Ved at afhøre og torturere fanger, kunne man bedre trevle modstandsgrupperne op. Bovensiepen nævnte, at der sad 200 personer arresteret mistænkt for sabotage; 5/6 af disse ville aldrig være blevet afsløret, hvis man havde skudt alle sabotagemistænkte straks i stedet for at afhøre (torturere) dem først.

Der var hidtil udført 24 modterroraktioner (Clearingmord) mod personer og 84 kontrasabotager (Schalburgtager).

Best beder SS-sikkerhedspolitichefen Otto Bovensiepen rejse til Berlin for at anmode Kaltenbrunner om en tredobling af det tyske politis modterrorgruppe på 10 mand, som stammede fra Otto Skorzenys specialbataljon.

Terrorkorps oprettedes: Otto Scwerdt = Peter gruppen; Scwerdts dæknavn var Peter Schäfer; Söhnlein gruppen var en anden terrorgruppe: Medlemmer var bl.a. Henning Brøndum, Ib Birkedal Hansen, Nedermark Hansen, Bothilsen Nielsen. Hipo talte 700, Schalburgkorpset 500 og Sommerkorpset 800 mand.

Bevogtningen på en lang række værnemagervirksomheder blev overtaget af disse korps, som udstyres med svære våben.

Der har således været et modsætningsforhold mellem Der Führer og hans tro lejesvend dr. Werner Best, der som alle andre frygtede Hitler, men alligevel prøvede at tjene de tyske interesser ved at gøre sit yderste for, at de danske leverancer fortsatte til en sultende tysk befolkning.

Når Tyskerne fjøede sig under Folkestrejkerne, skyldtes det dansk landbrug og fiskeris leverancer, og at de betragtede os som ligeværdige – vi var ariere medlemmer af Volksgemeinschaft.

Dr. Best indberettede ikke alle sabotager af frygt for Der Führer. Især fødevareforsyninger var Best bange for at miste.

Nogle årsager til folkestrejkerne

8. januar: Burwain saboteres med den hidtil største ladning – 120 kilo trotyl.

Januar; 1944: 7 Schalburgtager, 6 Clearingmord.

15. februar: 3 ledende politifolk i Varde anholdt af tyskerne, 5 modstandsfolk dræbt i ildkamp, 3 taget til fange (sårede). 5 Schalburgtager;

Marts og april 1944 foretages 8 Schalburgtager, heraf 2 mod overfyldte sporvogne i Kbh., 6 Clearingmord og 2 henrettelser.

Betjent skudt under anholdelse på trods af, at han havde overgivet sig.

Schalburgfolkenes vold og åbenlyse terror rejste en oprørsstemning i befolkningen og fik tyskerne til at reagere:

20. april: det tyske sikkerhedspoliti meddeler, at det har foretaget en række arrestationer for at vise de politiske gangstere, (Schalburgfolk ÅS) at de ikke ustraffet kan terrorisere befolkningen.

3. maj: Maskinfabrikken Globe i Glostrup saboteres

6. maj: Hærens Flyvetropper Kløvermarken saboteres

8. maj: på B&W Refshaleøen sprænges et kompressorhus og et transformatorhus.

24. maj: Ibs folk lægger bomber på B&W på de nødanlæg, der var opstillet for at levere strøm i stedet for den ødelagte kraftcentral, (7 store dieselmotorer og dynamoer) andre af Ibs folk skulle have tiden til at gå og smadre mere end to hundrede topstykker med forhamre. Andre brændte en bygning med støbemodeller.

Skade i 1944 kroner 14 millioner

Maj 1944: 20 dødsdomme; 9 henrettelser; 2 dræbt under ildkamp; en Schalburgtage; Folkestrejke i Sønderborg. Endnu en sejr for Ikkevold, da den tyske kommandant beklagede den «uheldige» begivenhed, der kostede en dansker livet.

12.05: Meddelelse om 4 dødsdomme

12.05: 9 dødsdomme, samt at dødsdommenes fuldbyrdelse skulle afhænge af forholdene i Landet.

06.06: Dagen for invasionen i Normandiet. BOPA stormer og sprænger Globus i luften. 2 sabotagevagter dræbt og 7 såres. Lykønskningstelegram til den danske modstandsbevægelse fra De allieredes Hovedkvarter.

22.06: BOPA saboterer Riffelsyndikatet

Pris: Som modteror sprængte tyske terrorgrupper assisteret af danske Schalburgfolk: Tivolis Koncertsal, Borgernes Hus, Den kgl. Porcelænsfabrik, Langelinje pavillionen, Domus Medica, Studenternes Roklub og andre kendte bygninger.

Reaktion: Landsomfattende Folkestrejker

Opråb fra Frihedsrådet

Afskrift i uddrag:

«Folkets vilje til fortsat strejke er ubrudt. Endnu er tidspunktet for aktiv modstand ikke inde, men et stærkere udslag af passiv modstand end det, vi i disse dage har oplevet, kan ikke nås.

Frihedsrådet understreger endnu en gang, at strejken må fortsættes med usvækket styrke og enighed, indtil der fra tysk side er stillet betryggende garantier for opfyldelse af følgende krav:

- 1.** Schalburgkorpset må fjernes fra landet.
- 2.** Den faktiske undtagelsestilstand (spærretid m.v.) må ophæves.
- 3.** Byens tilførselsveje må åbnes, og forsyninger med vand gas og elektricitet må genoptages.
- 4.** Der må ikke foretages repressalier af nogen art i anledning af Folkestrejken.

København den 1. juli 1944
DANMARKS FRIHEDSRÅD.

Sabotør, der var grebet paa fersk Gerning, henrettet

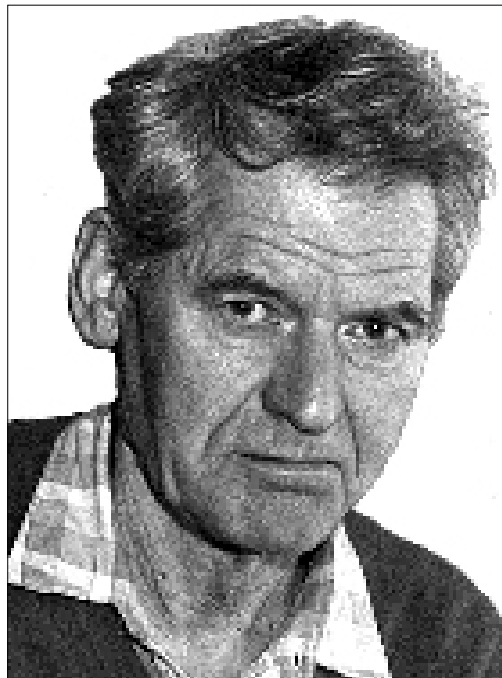
Fra officiel tysk Side meddeles:

Ved den Sabotage, der den 3. Maj 1944 blev foretaget mod Maskinfabrikken „Globe“, Kildevældesalle 6-8, i Glostrup, er Jørgen Eivind Schacht, født den 8. 3. 1924 i København, boende St. Kongensgade 137, København, blevet arresteret. Han er blevet dømt til Døden efter Krigslovene og henrettet.

En punktering kostede Chang livet

Jørgen, Eivind Schacht kaldet Chang

Kaj Schmidt kaldet Niels beretter:

Chang

3. maj; Maskinfabrikken Globe i Glostrup saboteres

Sabotagevagt, forhenværende Frikorpsmand udpegede Chang.

Under aktionen slipper vagterne, (veteraner fra Østfronten, gamle Frikorpsfolk) hundene løs og begynder straks at skyde. Jeg mærker et ryk i den ene arm og er straks klar over, at jeg er ramt; en af hundene springer frem mod mig. Finn råber:

«*Bliv stående Niels*» og fyrer en salve af mod hunden med sin maskinpistol. Han saver den over.

De andre hunde er skudrædte og stikker af.

Vagten, som har ramt Niels i armen, har skudt fra en villa; Finn løber op ad en trappe, og derfra har han vagten på kornet. Han råber nu til vagten, at han skal tage sin karabin i løbet og komme ned med den hævet over hovedet.

Vagten kommer ned, men har «desværre» glemt karabinen. Arbejderne er jaget sammen op ad en mur og bekræfter nu med deres spydige bemærkninger, at det ikke kun er vagterne, som er nazister, de holder sig absolut heller ikke tilbage.

Nogle af deres visdomsudbrud var:

«Han har skudt et stakkels dyr, og de gør os arbejdsløse. Det er jo os og ikke tyskerne de slås mod». «Godt med jer, I kan jo bare tage hjem til kaffen,» svarer Niels.

Bomberne er anbragt, der tændes, men nysgerrige er strømmet til i så stort tal, at vi har det største besvær med at trænge ud igennem de mange mennesker; for hvem som helst kan jo skjule sig i mængden og skyde os ned bagfra.

Jeg ville være let genkendelig, da jeg jo ikke var det mest charmerende syn, med en 9 mm. pistol i en hånd, hvorfra blodet løb fra fingerspidserne. Derfor kører jeg bort med Ib i en Taxa, medens kammeraterne spredes for alle vinde på deres cykler».

Efter at bragene har lydt, kører Gestapo rundt i omegnen med flere af vagterne. En vagt udpeger Chang, som står i vejkanten og lapper sin cykel.

Han arresteres, mishandles, dødsdømmes ved en krigsret og henrettes i morgentimerne. Men meddelelsen er bragt ud allerede om aftenen til alle landets avisredaktioner.

Sabotør henrettet kan læses på forsiden af alle landets morgenaviser, for at skræmme os og befolkningen.

Og det gjorde den. Efter krigen finder nogle af kammeraterne frem til vagten. Slynglen sidder arresteret i Køge Arrest.

Niels afhører ham flere gange, og til sidst bryder vagten sammen og tilstår sit forræderi. Han blev idømt en meget lang fængselsstraf, men slap ud af fængslet efter et par år.

Niels fortsætter:

„Da jeg sidder i Frøslevlejren, fortæller en medfange mig, at da han sad på Vestre Fængsel blev døren til cellen revet op sent på aftenen og en bevidstløs, ung mand blev smidt på cellegulvet.

Den nye fange var frygteligt mishandlet, blodet løb stadig fra hans hoved. Medfangerne prøvede at hjælpe ham, men han var så mishandlet, at da soldater nærmest i gallauniform kom i det tidlige morgengry, sansede han ingenting, han kunne ikke engang stå på sine ben.

Man slæbte ham ud, til pælen i Ryvangen hvor han blev skudt.»

Fangerne blev bundet til træpælene og skudt. Pælene var sønderskudte og tidens tand gjorde, at man nu har erstattet pælene med kopier i bronze.

De kan ses i Mindelunden i Ryparken.

Den spaniensfrivillige Aage Nielsen blev stukket og på tre uger tævet ihjel. Han kunne ikke stå for mosten, hvordan skulle Lille John så kunne?

På behørig afstand overværede John Aage Nielsens bisættelse og besluttede, at han ikke ville arresteres levende og tæves ihjel af de tyske bøddler. Her besluttede John, at han ikke ville arresteres levende.

I 540 døgn var han beredt til at tage sit eget liv.

To slags angst

Ikke angsten for den hurtige død

uden tid til at mindes og glædes

uden tid til at takke de mange,

du stolede på

men angsten for den langsomme død

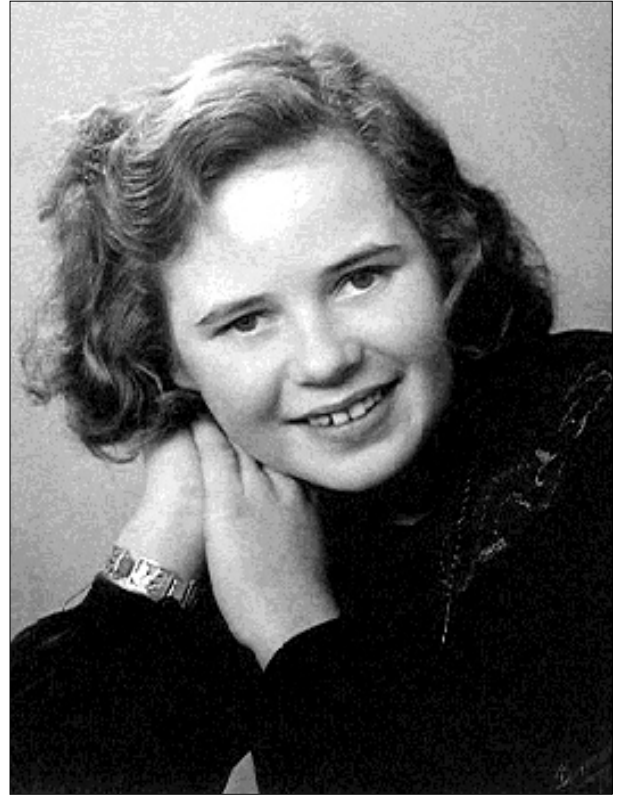
med tid til at pines og græmmes

med tid til at røbe de mange,

der stolede på dig

Helmuth Barner - 1992

Skribenten, Aage Staffe kaldet John levede 1½ år under jorden. Januar 1944 flyttede han ind hos den 15 år gamle Bitten. Fornøjelsen blev kort - september dør Bitten pludseligt – 16 år gammel.

Morgenkaffe

Det var en herlig morgen, Store Bededag; Bitten har fri, vi hygger os rigtigt, dagen er vores. Bitten har skaffet friske rundstykker; kaffen er klar. Politiken ligger på bordet, men overskriften ødelægger fuldstændigt vort gode humør. Chang henrettet?

Jamen, hvordan? Følelserne kører rundt og er næsten ved at tage magten fra mig. Bitten ser overskriften og forstår alt i samme sekund.

Morgenavis

Pragtfuldt sommervejr. Hyggen er borte, vi er igen to meget unge, der er bange, vrede og fulde af tvivl; vi er som jaget vildt; aldrig sikre; vi er et bytte, man kan gøre, hvad som helst med.

Alt og alle er imod os. Nytter det? Har vi en chance mod overmagten?

Kan vi ikke bare gøre, som de andre, stikke hovedet i busken og halen mellem benene? Tage på ferie i Sverige?

Vort had vokser og vokser, kan det blive større?

Vort følelsesmæssige barometer stod på sort, bundløs fortvivlelse.

Følelser – moralske skrulpter

Den tyske recept var: Dødsdømte skal behandles som gidsler, man kan benåde dem under rolige forhold og lade dem henrette ved nye anslag mod Værnemagten.

De dødsdømte danske fanger var således gidsler, en upåagtet detalje, men ikke desto mindre et forhold, der plagede min samvittighed, men det var noget, vi sabotører aldrig snakkede om, endsige diskuterede.

Et af flere eksempler på sabotagens pris på sagesløse, der var afskåret fra at gøre noget som helst for at redde deres skind.

Det var tabu, det var for følsomt.

At lukke en avis op og læse i samme opsætning og på samme side, at en sabotage, eller en likvidering af en stikker (massakren ved Osted) havde bevirket, at et passagertog med kvinder og børn var sprængt i luften, en eller flere personer var clearingmyrdet, meget ofte læger.

I søvnløse nætter overvejede jeg, om det var prisen værd?

Var det ikke bedre at stoppe – det nytter jo ikke. Min samvittighed havde det ikke for godt, når kammerater, jeg havde arbejdet snævert sammen med, fik turen ved pælen i Ryvangen.

I 1997 spurgte jeg derfor Otto Carlé, kaldet Thomas, som blev arresteret dec. 1944 og overført til Kz-lejren Neungamme:

«Hvordan følte I det, jer, der sad inde?»

I hørte drønene.

I vidste, hvem, der var på spil, flettede I aldrig en lille bøn ind om, at vi holdt en pause eller stoppede?» Thomas svar var: *«Aldrig.»*

Hans flugtplaner fra Kz-lejren Neungamme vidner kun om, at han var endog meget bevidst om sin fortvivlede situation.

Fra officiel tysk side meddeles

Indførelsen af spærretiden i Storkøbenhavn har det formål at muliggøre en hurtig og virksom indskriden af tyske kræfter mod sabotører og voldsforbrydere, der optræder i grupper.

Derfor er det ubetinget nødvendigt, at gaderne holdes fuldstændigt frie i spærretiden. I flere gader havde der natten mellem den 26. og 27. juni i spærretiden dannet sig grupper af personer, som ikke rettede sig efter de tyske anvisninger, og fra hvilke der endog blev skudt.

I sådanne tilfælde har de tyske styrker befaling til ufortøvet at gøre brug af våbnene.

Der vil fortsat blive skredet hårdt ind mod ethvert opløb i gaderne. Det tilrådes derfor, at man holder sig borte fra vinduerne i huse i nærheden og holde vinduerne lukket for at undgå mistanke om, at der vil blive skudt fra dem.

Efter at der natten mellem den 26. og 27. juni som følge af opsætsighed er blevet dræbt 5 personer, og mange er blevet såret her i byen, må det håbes, at sådanne episoder ikke gentages.

Opmærksomheden henledes på det absolutte forbud mod at bære våben og på, at personer, der er i besiddelse af våben, kan straffes med døden.

1944: 28.06; advarsel mod at opholde sig på gaderne i spærretiden.

1. Det er forbudt at færdes eller opholde sig på offentlige gader, veje og pladser i tiden fra kl. 20 til 5. Undtagelser kræver særlig tilladelse, om hvilken andragende skal indgives til de danske politimyndigheder.

2. Ansamlinger af mere end fem personer er forbudt på offentlige gader, veje og pladser.

Folkestrejkernes pris?

Omkring 100 sårede og 14 dræbte.

22.09: 29. juni; 1944: Tysk bekendtgørelse

(Deres første nederlag?) Spærretiden ændres til kl. 23, men nazisternes skyderier fortsatte

I alt 8 danskere henrettes; herunder Hvidsten gruppen.

Reaktion?

Folkestrejker i hele Danmark – urolighederne tager til.

Snart havde denne generalstrejke bredt sig fra arbejdspladserne til alt undtagen livsnødvendige funktioner som syge- og sundhedsvæsen samt de forskellige former for redningsvæsen.

Juni 1944:

20 henrettelser; 3 dødsdomme. 1 clearingmord.

Sporvejsfunktionærer beskydes på vej hjem fra arbejde.

Fra fredag morgen bliver alle sporvogne i remiserne.
Københavns gader ligger øde.
S-tog standsede – telefondamerne gik hjem,
men man holdt dog gang i vand – gas og elforsyning
så længe tyskerne tillod det.

Kulturens vogter

Tysk mangel på psykologisk sans – eller viden om, at vold ikke løser problemer, men skaber problemer